

شیراز

کتابچه راهنمای شناسا، هدایت و توانمندسازی

# استعدادهای دانش آموزان

وبژه معلمان،  
مربیان و کادر مدارس



تهیه و تدوین: توسعه تفکر و روش آفرین (تنرا)



## فهرست مطالب

مقدمه

فصل اول: شناسایی استعدادها

مقدمه

۱-۲- روش‌ها و رویکردهای صحیح شناسایی استعدادها

۱-۳- اشتباهات رایج در شناسایی استعدادها

فصل دوم: هدایت استعدادها

مقدمه

۲-۱- روش‌ها و رویکردهای صحیح هدایت استعدادها

۲-۲- اشتباهات رایج در هدایت استعدادها

فصل سوم: توانمندسازی استعدادها

مقدمه

۳-۱- راه‌کارها و رویکردهای صحیح توانمندسازی استعدادها

۳-۲- اشتباهات رایج در توانمندسازی استعدادها

فصل چهارم: سایر حلقه‌های زنجیره‌ی توسعه نخبگان



## مقدمه

استعدادهای برتر و نخبگان سرمایه‌های انسانی کشورها و ملت‌ها هستند که رشد، پیشرفت و سعادت کشورها به دست آن‌ها اتفاق می‌افتد. افزایش این سرمایه‌ها و ظرفیت، پرورش صحیح آن‌ها، زمینه‌سازی برای رشد و شکوفایی آن‌ها و جلوگیری از هدر رفتن و از بین رفتن آن‌ها یکی از وظایف حکومت‌ها و نظامات نخبگانی است. در رشد و شکوفایی استعدادها دوران کودکی و نوجوانی را می‌توان دوران طلایی نامید که در آن می‌توان ظرفیت‌های نخبگانی، استعدادهای ویژه و قابلیت‌های بالقوه افراد را کشف نموده، با هدایت و توانمندسازی باعث رشد، شکوفایی و ثمردهی آن‌ها شد.

در این دوران طلایی یکی از مهم‌ترین نهادهایی که در قبال استعدادهای همه افراد خصوصاً افراد دارای استعدادهای برتر و قابلیت‌های ویژه آن‌ها مسئولیت دارد، مدرسه است. معلم، مربی و مدرسه عناصری هستند که نقش کلیدی در کشف استعدادها، هدایت و توانمندسازی آن‌ها ایفاء می‌کنند. لذا معلمان، مربیان و مسئولان مدارس باید توجه ویژه‌ای به کشف استعدادها، زمینه‌سازی برای رشد و شکوفایی آن‌ها و جلوگیری از هدر رفتن آن‌ها داشته باشند و در این جهت اهتمام

ورزند. این موضوع باید برای همه دانش‌آموزان مورد توجه قرار گیرد و فرصت برابر برای بروز و رشد استعدادها به همه داده شود. در همین راستا و در جهت زمینه‌سازی باید بسترهای رشد به صورت عادلانه برای افراد دارای استعداد برتر که قابلیت و توانمندی خاصی دارند، فراهم شود. بنابراین عدالت حکم می‌کند که به این افراد توجه ویژه‌ای شود و براساس توانمندی و استعداد، زمینه‌های رشد برای آن‌ها فراهم شود. لذا چه در مدارس نخبگانی که به صورت خاص وظیفه پرورش استعدادهای برتر را بر عهده دارند و چه در مدارس عادی باید به استعدادهای برتر توجه نمود. البته باید به آفت‌های این توجه نیز دقت داشت که موجبات انحراف یا آسیب به این افراد و سایر دانش‌آموزان را فراهم نیاورد. پرهیز از جداسازی و ویژه‌سازی این افراد و حمایت‌های ناآگاهانه و خارج کردن آن‌ها از فرآیند طبیعی زندگی برای جلوگیری از این آفت‌ها و آسیب‌ها ضروری است.

معلمان و مربیان که به شغل شریف انبیاء (علیهم السلام) مفتخرند باید تمام همت و تلاش خود را در شناسایی نفوس مستعد و استعدادهای ذاتی و هدایت و پرورش آن‌ها به کار گیرند. مدارس نیز باید به معلمان و مربیان توانمند و نخبه‌مأموریت‌هایی خاص در این حوزه محول نموده و زمینه‌های لازم برای کار این افراد در این زمینه را فراهم نمایند.

هر چند فرآیند شناسایی، هدایت، توانمندسازی استعدادها یک فرآیند یکپارچه و در هم‌تنیده است و نمی‌توان مرز مشخصی برای مراحل مختلف آن تعیین کرد، اما تجزیه‌ی این فرآیند می‌تواند به دسته‌بندی و در نتیجه سهولت استفاده از مطالب موجود کمک کند. بنابراین این کتابچه در سه فصل به روش‌ها و رویکردهای صحیح پیاده‌سازی این سه فرآیند می‌پردازد. در فصل چهارم نیز به شکل کوتاه نکاتی در رابطه با گام‌های بعدی زنجیره توسعه نخبگان کشور یعنی بکارگیری و استفاده، حفظ و نگهداشت، و تکریم و الگوسازی نخبگان

ارائه می‌شود.

لازم به ذکر در سند راهبردی کشور در امور نخبگان نیز دو راهبرد کلان اول مصوب شده، در راستای شناسایی، هدایت و توانمندسازی استعدادها تنظیم شده است.

**سند راهبردی کشور در امور نخبگان <راهبرد کلان ۱ و ۲:**

- ◆ استقرار نظام شناسایی و هدایت اجتماعات نخبگانی
- ◆ توانمندسازی اجتماعات نخبگانی در چارچوب  
گفتمان اسلامی-ایرانی





## فصل اول - شناسایی استعدادها



## ۱-۱. مقدمه

شناسایی استعداد‌های مختلف افراد، کلیدی‌ترین قدم در رشد و پرورش آن‌ها است. اغلب استعداد‌هایی که هدر می‌روند یا به حد مطلوب از کمال نمی‌رسند، به دلیل عدم شناخت درست استعدادها و توانمندی‌ها است. از طرفی با توجه به اینکه بسیاری از استعدادها و توانمندی‌ها باید در دوران کودکی و نوجوانی مورد توجه قرار گیرد و پرورش یابند، دوران مدرسه زمان طلایی کشف و شناسایی افراد مستعد و استعداد‌های مختلف آن‌ها است. به همین سبب است که نظام آموزش و پرورش، مدرسه و معلم نقش کلیدی در کشف استعدادها و بالطبع در رشد و گسترش نظام نخبگانی کشور پیدا می‌کند، به نحوی که ضعف و نقص در این حلقه در سایر نظام‌ها و حلقه‌های نظام نخبگانی از جمله آموزش و پرورش عالی، سیستم‌های پژوهشی و علمی، فناوریانه و صنعتی قابل جبران نیست.

از طرفی از آنجا که افراد مختلف دارای استعداد‌های مختلف و متفاوتی هستند و لازم است این استعدادها در دوران مدرسه شناخته شود، ضروری است معلمان، مربیان و سایر ارکان آموزشی و پرورشی مدارس با روش‌های شناسایی و کشف استعداد در دانش‌آموزان

آشنا شده و بر آن همت گمارند. بدیهی است که با توجه به تنوع استعدادها و بروز آنها در افراد مختلف، روش‌های شناخت استعدادها و توانمندی‌های افراد نیز متفاوت است که باید به آنها توجه شود. در ادامه برخی نکات مرتبط با شناسایی استعدادها و توانمندی‌های دانش‌آموزان که باید مورد توجه مدارس، معلمان، مربیان و کادر آن قرار بگیرد، آمده است.

## ۱-۲. روش‌ها و رویکردهای صحیح شناسایی استعدادها

روش‌ها و رویکردهای صحیح شناسایی استعدادها در مدارس در کادر زیر ارائه و در ادامه تشریح شده است.

- ◆ شناسایی استعدادها به شکل فرآیندی فعال
- ◆ تعامل معلمان و مربیان و کادر مدرسه با یکدیگر
- ◆ تعامل مدرسه با خانواده دانش‌آموزان
- ◆ استفاده از دانش‌آموزان در شناخت استعدادها و دیگر دانش‌آموزان
- ◆ خارج شدن از ساختارهای معمولی تدریس و فراهم کردن زمینه بروز استعدادها در زمینه‌های مختلف
- ◆ شناسایی استعدادها با کمک افرادی که در یک زمینه خاص مستعد شناخته شده‌اند
- ◆ ایجاد رقابت و برگزاری مسابقات
- ◆ استفاده از آزمون‌های استاندارد
- ◆ استمرار اقداماتی که منجر به شناسایی استعدادها در شرایط مختلف می‌گردد
- ◆ استفاده از داده‌های سایر سیستم‌هایی که دانش‌آموزان در آن فعالیت و حضور دارند
- ◆ توجه به شرایط محیطی رشد و شکوفایی دانش‌آموز

♦ توجه به استعدادها و توانمندی‌های گروهی

♦ توجه به ویژگی‌های شخصیتی دانش‌آموز

### ♦ شناسایی استعدادها به شکل فرآیندی فعال

شناسایی استعداد و توانمندی‌ها با توجه به مواردی مثل استعدادهای ذاتی، شیوه‌های رفتاری، فعالیت‌ها، و دستاوردها قابل انجام است. در دوران دانش‌آموزی خصوصاً دوران ابتدایی، شناسایی اغلب بر استعدادها و قابلیت‌های ذاتی و خدادادی افراد متمرکز است و از آنجا که این توانمندی‌ها لزوماً بروز خارجی نیافته‌اند، شناسایی آن‌ها با پیچیدگی‌هایی همراه است. به‌همین منظور شناسایی در دوران مدرسه خصوصاً مقطع ابتدایی باید فرآیندی فعال باشد نه انفعالی، یعنی مسئولان مدرسه، معلمان و مربیان باید با کاوش و بررسی دانش‌آموزان، استعدادها و توانمندی‌های آن‌ها را کشف نمایند. البته بسترسازی برای بروز این ویژگی‌ها نیز بسیار مفید است و باعث خواهد شد برخی از قابلیت‌ها و استعدادهای افراد بروز پیدا کنند.

### ♦ تعامل معلمان و مربیان و کادر مدرسه با یکدیگر

تعامل معلمان و مربیان و کادر مدرسه و تبادل نظر آن‌ها در مورد دانش‌آموزان می‌تواند به شناسایی و کشف استعدادهای افراد کمک کند چرا که ممکن است ترکیبی از رفتارها و فعالیت‌ها در حوزه‌های مختلف نشانگر وجود یک استعداد خاص در یک دانش‌آموز باشد که در یک زمینه بروز نکند. این موضوع خصوصاً در افرادی که استعدادهای عمومی دارند و از مهارت‌های عمومی برخوردارند، صدق می‌کند. فرضاً دانش‌آموزی که در بیان مطالب دارای استعداد ویژه‌ای است ممکن است به صورت خاص در هیچ یک از دروس ویژگی متمایز کننده‌ای نداشته باشد اما در یک نگاه ترکیبی و کلی این استعداد و توانمندی او خودنمایی کند.

### ◆ تعامل مدرسه با خانواده دانش آموزان

تعامل با خانواده دانش آموزان خصوصاً در مقطع ابتدایی در شناسایی استعدادها و توانمندی‌های کودکان مفید خواهد بود. البته باید توجه شود که خانواده‌ها ممکن است توانمندی‌ها و استعداد‌های فرزندان خود را بیش از آنچه هست ذکر کنند که این موضوع در شناخت استعداد‌های کودکان باید مدنظر قرار گیرد.

مایکل فلپس، شناگر معروف آمریکایی دارنده ۲۲ مدال المپیک (۱۸ طلا، ۲ نقره و ۲ برنز) است. مایکل فلپس هم در مجموع مدال‌ها و هم در تعداد مدال طلا، برترین ورزشکار تاریخ المپیک است. نکته‌ی که جالب و قابل تأمل در مورد مایکل فلپس این است که فلپس ۲۷ ساله در دوران تحصیل دانش‌آموزی شیطان و بی‌انضباط بود که مرتب از مدرسه اخراج می‌شد. او دچار اختلال «کم توجهی - بیش‌فعالی»، یک اختلال رفتاری رشدی بود که مبتلایان به آن توانایی دقت و تمرکز بر روی یک موضوع را ندارند و یادگیری در آنان کند است اما از فعالیت بدنی غیرمعمول و بسیار بالائی برخوردارند. اما او چگونه توانست موفق شود؟

استعداد مایکل فلپس در شنا، توسط مادرش شناسایی شد. مایکل کوچک در هفت سالگی به تشویق مادرش شنا کردن را شروع کرد و در عرض مدت کوتاهی پیشرفت‌های شگرفی کرد و در ۱۵ سالگی توانست عضو تیم ملی آمریکا شود و در همان سال توانست رکورد جهان در شنای دوست متر پروانه را بشکند. او که نتوانسته بود توفیقی در درس و تحصیلات داشته باشد و به نوعی یک بیمار ذهنی بود، توانست نام خود را بر قله‌ی مدال‌آوران المپیک به ثبت برساند و به یکی از سرشناس‌ترین چهره‌های ورزش جهان مبدل شود.

## ◆ استفاده از دانش آموزان در شناخت استعدادهای دانش آموزان دیگر

استفاده از دانش آموزان در شناخت استعدادهای دانش آموزان دیگر روشی بسیار کارآمد است. این موضوع خصوصاً در مقطع دبیرستان می تواند مورد استفاده قرار گیرد. البته این به معنی مراجعه مستقیم به دانش آموزان و پرسش از استعدادها و توانمندی یک دانش آموز نیست؛ بلکه پایش فضای گفتار و کلاس و مدرسه و رفتار دانش آموزان می تواند مبنای شناخت استعدادهای آنها قرار گیرد. به عنوان مثال وقتی دانش آموزان فردی را به عنوان نماینده خود برای بیان خواسته ها و مطالبشان انتخاب می کنند نشان دهنده وجود توانمندی خاصی در اوست. وقتی دانش آموزان برای رفع اشکال به یک دانش آموز مراجعه می کنند مشخص است که او در موضوعی که به او مراجعه شده توانمندی خاصی دارد؛ کاپیتان تیم ورزشی کلاس معمولاً در حوزه ی ورزشی توانمند و مستعد است حتی از اینکه دانش آموزان هنگام امتحان دوست دارند کنار کسی بنشینند تا مگر بتوانند از روی دست او چیزی ببینند و بر نمره ی خود اضافه کنند، بیان گر محوریت این فرد خواهد بود. توجه به این رفتارها و تعاملات غیر رسمی در دانش آموزان یکی از روش های کارآمد در کشف استعدادهای آنهاست.

## ◆ خارج شدن از ساختارهای معمولی تدریس و فراهم کردن زمینه بروز استعدادها در زمینه های مختلف

خارج شدن از ساختارهای کلاسیک درس و فرآیند معمولی کلاس و تدریس و فراهم کردن زمینه فعالیت های شناختی و غیررسمی به معلمان و مربیان در جهت شناسایی استعدادهای مختلف کمک خواهد کرد. معلمان و مربیان باید از روش های خلاقانه و غیر معمول انجام فعالیت های درسی و کلاسی توسط دانش آموزان استقبال نموده و به این نوع رفتارها توجه ویژه نمایند. محدود کردن دانش آموزان

به استفاده کردن از روش‌های معمول و خاصّ علاوه بر اینکه باعث عدم بروز استعداد‌های آن‌ها می‌شود مهارت‌های حل مسئله و خلاقیت دانش‌آموزان را نیز تضعیف خواهد کرد.

### ◆ شناسایی استعدادها با کمک افرادی که در یک زمینه خاص مستعدّ شناخته شده‌اند

معلمان و مربیان و افرادی که خود در زمینه‌هایی دارای استعداد‌های خاص و توانمندی ویژه می‌باشند، بهتر می‌توانند به امر شناسایی استعداد‌های دانش‌آموزان بپردازند. تعریف مأموریت برای چنین معلمان و مربیان در مدرسه در راستای شناسایی استعداد‌های دانش‌آموزان می‌تواند در کشف استعدادها و توانمندی‌ها بسیار مفید باشد.

به عنوان مثال معلمینی که در زمینه‌های هنری توانمندی دارند در کشف استعداد‌های هنری و افرادی که مهارت‌هایی خاص دارند می‌توانند در زمینه‌ی آن مهارت می‌توانند مورد استفاده قرار بگیرند. نتیجه بررسی این افراد باید در جلسات مشترک و تبادل نظر به اشتراک گذاشته شود تا هم صحت و دقت شناسایی بالا رود و هم توجه افراد به جنبه‌های مختلف استعداد‌های دانش‌آموزان جلب شود.

### ◆ ایجاد رقابت و برگزاری مسابقات

ایجاد رقابت و برگزاری مسابقات با رعایت ظرایف آن و جلوگیری از آفت‌های ممکن می‌تواند در شناسایی استعداد‌های خاص مفید باشد. البته رقابت و مسابقه به صورت یک رویداد یا آزمون نیست بلکه می‌تواند فرآیندی بلندمدت در حوزه‌های مختلف باشد که در آن، ویژگی‌ها و استعداد‌های مختلفی در دانش‌آموزان مورد ارزیابی قرار بگیرد.

### ◆ استفاده از آزمون‌های استاندارد

استفاده از آزمون‌های استاندارد مثل سنجش ضریب هوشی هر چند



روش‌های کامل و دقیقی نیست و نباید مبنای قطعی شناسایی قرار گیرد؛ اما می‌تواند در شناسایی اولیه و به عنوان یک پارامتر کمکی در فرآیند شناسایی مورد استفاده قرار گیرد. ضمناً گفتن نتیجه اعم از امتیاز و رتبه در چنین آزمون‌هایی به خود دانش‌آموز به هیچ وجه صحیح نمی‌باشد و این اطلاعات باید به عنوان داده‌هایی محرمانه تلقی شود و فقط در اختیار مسئولین مدرسه و مربیان قرار داشته باشد.

### ◆ تکرار اقداماتی که منجر به شناسایی استعدادها در شرایط مختلف می‌گردد

تکرار اقدامات و فعالیت‌هایی که منجر به شناسایی و کشف توانمندی‌ها و استعدادهای خاص دانش‌آموزان می‌شود، بسیار ضروری است. چرا که ممکن است در یک شرایط خاص فردی به علت‌های مختلف نتواند آنچه توانمندی و استعداد دارد را به خوبی بروز دهد.

### ◆ استفاده از داده‌های سایر سیستم‌هایی که دانش‌آموزان در آن فعالیت و حضور دارند

استفاده از داده‌های سایر سیستم‌هایی که دانش‌آموزان در آن فعالیت و حضور دارند، می‌تواند در کشف استعدادهای آن‌ها موثر باشد. نحوه‌ی فعالیت دانش‌آموز در سیستم‌های آموزشی غیر رسمی گروه‌ها و مجموعه‌های دوستی و فعالیت‌های فوق برنامه، محیط‌های کاری و مهارتی و فعالیت‌های ورزشی خارج از مدرسه‌ی دانش‌آموزان مواردی است که نباید از دید معلمان و مربیان و مسئولان مدرسه دور بماند.

### ◆ توجه به ویژگی‌های شخصیتی دانش‌آموز

مورد دیگری که غیر از استعداد و توانمندی در دانش‌آموزان خصوصاً در استعدادهای برتر شناخته شود و مبنای هدایت و رشد آن‌ها قرار گیرد، ویژگی‌های شخصیتی آن‌هاست. برخی از این ویژگی‌ها عبارتند

از: صبر، شجاعت، دقت، سرعت انتقال، خلاقیت، استقلال شخصیت، و بسیاری از ویژگی‌های دیگر که باید هم برای پرورش خود آن‌ها برنامه‌ریزی شود و هم در پرورش استعدادها و توانمندی‌ها مورد توجه قرار بگیرد.

### ◆ توجه به استعدادها و توانمندی‌های گروهی

معلم‌ان و مربیان و مسئولان مدرسه باید علاوه بر استعدادها و توانمندی‌های فردی به توانمندی و استعدادها و توانمندی‌های گروهی نیز توجه نمایند. ای بسا دانش‌آموزانی به صورت تک تک ویژگی بارزی نداشته باشند اما در کنار هم استعداد خاصی را بروز دهند که قابل توجه و مهم باشد. مثلاً ممکن است افراد یک تیم ورزشی به صورت فرد فرد افراد برجسته ای نباشند؛ اما در قالب تیم بسیار موفق حاضر شوند. همین وضعیت ممکن است در گروه‌های علمی، مهارت، فرهنگی و هنری نیز اتفاق بیافتد که باید مورد توجه مسئولان مدرسه قرار گیرد.

#### آنتونی رابینز

یک فرد هر چقدر هم که باهوش باشد، مشکل است که به تنهایی بتواند با تمام استعدادهای یک گروه کارآمد برابری کند.

### ◆ توجه به شرایط محیطی رشد و شکوفایی دانش‌آموز

علاوه بر شناسایی استعدادها و توانمندی‌های دانش‌آموزان شناسایی شرایط محیطی و رشد و شکوفایی استعدادهای افراد در محیط پیرامون آن‌ها ضروری است. ای بسا دانش‌آموزی دارای استعداد ویژه باشد اما به دلیل شرایط محیطی و خانوادگی امکان رشد و پرورش آن وجود ندارد؛ لذا باید بر سایر استعدادها و توانمندی‌های او تمرکز نمود که شرایط بهتری برای رشد و شکوفایی دارند. به عنوان مثال دانش‌آموزی که هم در فعالیت‌های ذهنی و تئوریک استعداد دارد و هم در

مهارت‌های عملی اما فضای جامعه‌ی پیرامون و خانوادگی او اجازه‌ی رشد در جهت‌های تئوریک را نمی‌دهد، باید به سمت استعداد‌های مهارتی و عملی هدایت شود. البته این موضوع در مورد استعداد‌های بسیار ویژه و فوق‌العاده متفاوت است و نظام نخبگانی باید سعی کند شرایط مطلوب برای رشد این استعداد‌های ویژه را فراهم کند؛ اما در اغلب موارد چنین کاری برای استعداد‌های متوسط و خوب به صورت فراگیر امکان‌پذیر نیست.

### ۱-۳- اشتباهات رایج در شناسایی استعدادها

برخی از اشتباهات رایج در شناسایی استعدادها در کادر زیر ارائه و در ادامه تشریح شده است.

- ◆ محدود کردن استعداد به ضریب هوشی، بهره ذهنی و توانمندی‌های درسی
- ◆ منحصر کردن شناخت استعدادها به روش‌های مبتنی بر آزمون، مسابقه و مصاحبه
- ◆ شناسایی استعدادها در یک فرآیند مقطعی
- ◆ تعمیم عدم توانمندی دانش‌آموز در یک حوزه به سایر حوزه‌ها
- ◆ لزوم وجود فرآیندی ساخت‌یافته و از پیش تعیین شده برای کشف و شناسایی استعداد‌های دانش‌آموزان
- ◆ تنها توجه به دانش‌آموزان با استعداد بالا و عدم توجه به دانش‌آموزان با استعداد متوسط و پایین
- ◆ توجه ویژه به استعداد یا توانایی دانش‌آموز

◆ محدود کردن استعداد به ضریب هوشی، بهره ذهنی و توانمندی‌های درسی

استعدادها و توانمندی‌های افراد طیف وسیعی را شامل می‌شود، لذا محدود کردن استعداد به ضریب هوشی، بهره ذهنی و توانمندی‌های درسی، باعث نادیده گرفتن طیف گسترده‌ای از استعدادها در افراد شده و ممکن است منجر به هدر رفتن استعدادها، منحرف شدن آن‌ها و تک‌بعدی شدن در افراد شود.

#### گفته

هر کس با استعدادهایی آفریده شده که باید آن‌ها را به کار بندد. به کار بستن آن‌ها، بزرگ‌ترین سعادت در زندگی هر فرد است.

### ◆ منحصر کردن شناخت استعدادها با روش‌های مبتنی بر آزمون، مسابقه و مصاحبه

متناسب با استعدادهای مختلف روش‌های شناخت و کشف استعداد در افراد مختلف متفاوت است. منحصر کردن ارزیابی استعدادها در روش‌های مبتنی بر آزمون، مسابقه و مصاحبه علاوه بر اینکه می‌تواند منجر به عدم شناسایی توانمندی‌های بسیاری از افراد شود دقت لازم را در سنجش توانمندی‌ها و سطح آن‌ها ندارد. علاوه بر نتیجه آزمون، رقابت و مصاحبه بسته به شرایط فرد در آن نقطه زمانی است که نمی‌تواند نشانه‌ی خوبی از شرایط دائمی و کلی او باشد. البته این به معنی نفی آزمون نیست و آزمون‌ها و مسابقات نیز در مواقع و شرایطی بسیار مفید خواهند بود.

### ◆ شناسایی استعدادها در یک فرآیند مقطعی

شناسایی استعدادها یک فرآیند دائمی است که باید همیشه در نظر معلمان و مربیان قرار داشته باشد. به این معنی که معلمان و مربیان در مقابل دانش آموزان باید به رفتارها و عکس‌العمل آن‌ها توجه نمایند و با مشاهده‌ی رفتارها و خروجی‌هایی که نشان از وجود استعداد یا

توانمندی خاصی در دانش آموزان است، تمهیدات لازم برای شکوفایی آن را فراهم کنند. بنابراین، این تصور که شناسایی یک فعالیت مقطعی و دفعی است تصور درستی نیست که متأسفانه در سیستم‌های آموزشی و پرورشی ما رایج است.

#### ◆ **تعمیم عدم توانمندی دانش آموز در یک حوزه به سایر حوزه‌ها**

عدم توانمندی یا عدم موفقیت در یک حوزه نباید مانع دیده شدن سایر توانمندی‌های دانش آموزان شود. این موضوع خصوصاً در مورد کسانی که وضعیت درسی مناسبی ندارند، رخ می‌دهد و باعث عدم شناسایی و هدر رفتن سایر استعدادهای آن‌ها نیز می‌گردد. چه بسا افرادی که در درس یا درس‌هایی توانمندی لازم را کسب نمی‌کنند اما در زمینه‌های دیگر استعدادهای بسیار خوبی دارند که در صورت کشف و توجه به آن می‌توانند از افراد نخبه و موفق در حوزه خود به حساب آیند.

#### ◆ **لزوم وجود فرآیندی ساخت یافته و از پیش تعیین شده برای کشف و شناسایی استعدادهای دانش آموزان**

کشف و شناسایی استعدادهای دانش آموزان و استعدادهای برتر دانش آموزی، لزوماً فرآیندی ساخت یافته و از پیش تعیین شده نیست. اینکه تصور شود برای شناسایی استعدادهای دانش آموزان تنها راه انجام فعالیت‌های مختلف از سوی مدرسه و فرآیند کشف از سوی معلمان و مربیان است، تصور کامل و درستی نیست.

بهترین راه برای شناسایی و کشف استعدادهای در مدرسه، فراهم کردن زمینه‌ی فعالیت دانش آموزان در حوزه‌های مختلف و بروز توانمندی‌های مختلف آن‌هاست و کار اصلی مدرسه و معلمان و مربیان آن پایش و توجه به فعالیت‌ها و رفتار دانش آموزان در این بستر فراهم شده برای فعالیت‌های مختلف است. در حقیقت کشف و شناسایی استعدادهای دانش آموزان یک فرآیند مرحله به مرحله نیست، بلکه

معلمان و مربیان باید دیدبان فعالیت‌ها و مترصد فعالیت‌های ویژه و بروز استعدادها و توانمندی‌های خاص دانش‌آموزان باشند.

### ◆ تنها توجه به دانش‌آموزان با استعداد بالا

توجه مدارس، معلمان و مربیان باید به سطح وسیعی از استعدادها و زمینه‌سازی برای رشد و شکوفایی آن‌ها در سطوح مختلف باشد. فقط پرداختن به استعدادهای برتر علاوه بر اینکه با عدالت آموزشی در تضاد است، موجب هدر رفتن و عدم شکوفایی بسیاری از استعدادها و توانمندی‌های خوب خواهد شد. مدارس، معلمان و مربیان باید توجه داشته باشند که در هر دانش‌آموزی استعداد و توانمندی هست که بتوان به آن توجه نمود و آن را پرورش داد که باید این توانمندی و استعداد شناخته شده و مورد توجه قرار گیرد.

### ◆ توجه ویژه به استعداد یا توانایی دانش‌آموز

از آنجایی که شناساندن توانمندی‌ها و استعدادهای دانش‌آموز به خود او ممکن است، آفت‌هایی داشته باشد، لازم است در نحوه‌ی برخورد با آن استعدادهای شناخته شده ظرافت‌های لازم مدنظر قرار گیرد. در بسیاری از موارد ممکن است نیاز به گفتن وجود استعداد خاص در یک دانش‌آموز به خود او نباشد و اطلاع مدرسه و معلمان و خانواده کافی باشد. از آفت‌های اطلاع دانش‌آموز از توجه خاص به استعداد یا توانمندی خاص در او می‌توان به رشد تک بعدی، مشکلات در تعامل و برخورد با همسالان و ایجاد توقعات کاذب در او اشاره کرد.

## فصل دوم - هدايت استعدادها





## ۲-۱. مقدمه

هدایت استعدادها و توانمندی‌های افراد باعث خواهد شد، افراد در یک یا چند حوزه از توانمندی‌ها و استعدادهای خود، رشد و شکوفایی پیدا کنند. از آنجا که عدم هدایت افراد به سوی رشد و شکوفایی استعدادهای نهفته در آن‌ها می‌تواند منجر به هدر رفتن استعدادهای گردد، و همچنین نداشتن استعداد لازم در حوزه‌ای که بر آن ورود کردند، می‌تواند سبب عدم موفقیت افراد باشد، بنابراین توجه به این مرحله از فرآیند رشد و توسعه‌ی استعداد افراد در توسعه‌ی ظرفیت‌های جامعه نخبگانی و سرمایه‌ی انسانی کشور ضرورت می‌یابد. این مرحله در دوران دانش‌آموزی اهمیت فوق‌العاده‌ای دارد چرا که سن هدایت افراد به سمت استعدادها و توانمندی‌های آن‌ها در کودکی و نوجوانی است. ای‌بسا پس از آن بسیاری از فرصت‌ها برای افراد از دست برود. در ادامه نکاتی در مورد هدایت استعدادها و توانمندی‌های دانش‌آموزان آمده است که می‌تواند مورد استفاده مدارس، معلمان، مربیان و دست‌اندرکاران آموزش و پرورش قرار گیرد.

## ۱-۲- روش‌ها و رویکردهای صحیح هدایت استعدادها

روش‌ها و رویکردهای هدایت استعدادها در کادر زیر ارائه و در ادامه تشریح شده است:

- ◆ تشویق دانش‌آموز در زمینه‌هایی که مستعد شناخته شده است
- ◆ هدایت استعدادها از طریق هماهنگی و همکاری با اولیای دانش‌آموز
- ◆ شکل‌گیری گروه‌های مختلف و عضویت دانش‌آموزان در آنها
- ◆ هدایت گروهی دانش‌آموزان
- ◆ ایجاد فرآیندهای رتبه‌دهی به دانش‌آموزان در حوزه‌های مختلف
- ◆ الگوسازی
- ◆ مسئولیت دادن به دانش‌آموز
- ◆ آشنا کردن دانش‌آموزان با مشاغل و حرف مختلف
- ◆ پرهیز از جهت‌دهی به دانش‌آموزان در دوره ابتدایی
- ◆ عدم تغییر متناوب محیط آموزشی و ثبات در برنامه‌های هدایت‌استعدادها
- ◆ پرورش روحیه پرسش‌گری در دانش‌آموزان
- ◆ ایجاد دلبستگی به نظام جمهوری اسلامی
- ◆ هدایت و جهت‌دهی به استعدادها به شکل نامحسوس و غیرمستقیم
- ◆ ایجاد زمینه حضور دانش‌آموزان مستعد در مراسمات دینی
- ◆ توجه به آموزش عملی اخلاق و اعتقادات دینی
- ◆ توجه به هدایت دانش‌آموزان در ابعاد اعتقادی و اخلاقی
- ◆ زمینه‌سازی برای اظهار نظر مناسب و بروز هدایت شده‌ی نظرات و رویکردهای دانش‌آموزان

◆ توجه به نیازهای و اولویتهای جامعه در هدایت استعدادها

◆ آشنا کردن دانش‌آموزان با اقصای مختلف جامعه

### ◆ تشویق دانش‌آموز در زمینه‌هایی که مستعد شناخته شده است

یکی از روش‌های بسیار خوب برای هدایت استعداد دانش‌آموزان و ویژه استعدادهای برتر، تشویق آن‌ها در حوزه تشخیص داده شده است. به صورت طبیعی افراد خصوصاً کودکان و نوجوانان در زمینه‌هایی که مورد توجه و تشویق قرار می‌گیرند فعالیت بیشتری انجام می‌دهند و تلاش بیشتری می‌نمایند و به آن حوزه علاقه‌مند می‌شوند. لذا توجه به یک استعداد و توانمندی در دانش‌آموز و تشویق او در یک یا چند حوزه موجب هدایت او در آن زمینه خواهد شد. از طرف دیگر کم‌توجهی به زمینه‌هایی که برای دانش‌آموز مناسب نیست، می‌تواند او را از ورود به آن حوزه منصرف کند.

### آندره موروا

صرف داشتن موهبت و استعداد کافی نیست، زیرا اگر آن را به حال خود رها کنید، عقیم می‌ماند.

### ◆ هدایت استعدادها از طریق هماهنگی و همکاری با اولیای دانش‌آموز

هدایت دانش‌آموزان مستعد و استعدادهای آن‌ها بدون هماهنگی و همکاری با خانواده‌های آن‌ها امکان‌پذیر نیست. در هدایت استعدادها هم‌جهت بودن خانواده و مدرسه الزامی است. اگر مدرسه و معلمین، دانش‌آموز را به سمتی و خانواده به سمت دیگری خلاف آن بکشند ممکن است دانش‌آموز در هیچ یک از دو جهت موفق نشده و ضربه ببیند. لذا هماهنگی اولیا و مربیان چه در زمینه‌ی جهت‌ها و چه در زمینه‌ی روش‌ها بسیار لازم و ضروری است.

## ◆ شکل‌گیری گروه‌های مختلف و عضویت دانش‌آموزان در آنها

در سنین مدرسه و معمولاً اواخر دوران ابتدایی و اوایل دبیرستان (حسب جنسیت و شرایط دانش‌آموزان این سن متفاوت خواهد بود) فرآیند استقلال و ایجاد هدایت در دانش‌آموزان آغاز می‌شود. این سنین یک دوره‌ی کلیدی برای هدایت علایق، استعدادها و توانمندی‌های دانش‌آموزان است. با توجه به اینکه در این دوره است که شخصیت دانش‌آموزان شکل می‌گیرد و او به عضویت گروه‌هایی در می‌آید و نسبت به آنها دلبستگی و تعصب پیدا می‌کند جهت دادن به این هویت و زمینه‌سازی برای شکل‌گیری گروه‌ها و عضویت افراد در این گروه‌ها یکی از راه‌های بسیار مؤثر در هدایت علایق، استعدادها و توانمندی‌های دانش‌آموزان است. اگر دانش‌آموزی در گروهی ورزشی عضو شود و هویت خود را وابسته به آن بداند تمام تلاش خود را در این گروه و برای ارتقاء آن و حفظ هویت خود خواهد نمود. لذا انتخاب مناسب دانش‌آموزان مستعد در گروه‌های مرتبط با استعدادهای آنها می‌تواند نقش به‌سزایی در هدایت و رشد و شکوفایی استعدادهای آنها داشته باشد. مثلاً اگر فردی که استعداد ادبی دارد در گروه‌های شعر و ادبیات و برنامه‌های مرتبط با این حوزه‌ها حضور داشته باشد به تدریج فضای این گروه‌ها و برنامه‌ها زمینه را برای رشد و بروز استعدادهای او فراهم خواهد نمود. لذا مسئولان مدرسه، معلمان و مربیان باید در این دوران به این موضوع و ایجاد گروه‌های مناسب و متناسب با استعدادها و توانمندی‌های دانش‌آموزان توجه نموده و همت گمارند. برای دانش‌آموزانی با استعدادهای ویژه لازم است این افراد در گروه‌هایی فراتر از گروه‌های مدرسه که در سطوحی بالاتر فعالیت می‌کنند حاضر شده و فعالیت نمایند که ایجاد و توسعه‌ی این گروه‌ها وظیفه‌ی نهادها و نظام نخبگانی کشور است.

### ◆ هدایت گروهی دانش‌آموزان

در بسیاری موارد هدایت گروه دانش‌آموزان مفیدتر، ساده‌تر و مؤثرتر از توجه و هدایت فردی است. تعریف کارهای گروهی و تشکیل گروه‌های مختلف می‌تواند به زمینه‌ای برای هدایت افراد گروه به جهت‌های تعیین شده منجر شود. ضمن اینکه همان‌طور که بیان شد در بسیاری موارد استعداد و توانمندی گروه بیش از توانمندی و استعداد تک تک افراد است. علاوه بر این در کارهای گروهی مهارت‌ها و توانمندی‌هایی جانبی نیز در افراد ایجاد و تقویت می‌شود.

### ◆ ایجاد فرآیندهای رتبه‌دهی به دانش‌آموزان در حوزه‌های مختلف

خاص بودن، برتر بودن و ویژه بودن، بسیار برای دانش‌آموزان اهمیت دارد. رتبه برتر درسی بودن، جزء نفرات اول در یک درس بودن، نفر اول یک مسابقه بودن، گرفتن یک جایزه، انتخاب به عنوان یک فرد ویژه و مواردی از این دست بسیار در زندگی و جهت‌گیری دانش‌آموزان مهم است. ایجاد رویدادها، فرآیندها و هرم‌های رتبه‌دهی به دانش‌آموزان در حوزه‌ها و زمینه‌های مختلف باعث خواهد شد، هر یک از آن‌ها در حوزه توانمندی خود افتخاری کسب کند و به این افتخار کسب شده ببالد. معمولاً کسب افتخار در یک حوزه باعث جهت‌گیری دانش‌آموز و تلاش مضاعف او در آن حوزه شده و منجر به شکوفایی استعدادهای او خواهد شد. برای دانش‌آموزانی که در حوزه‌های مختلف و متعدد کسب افتخار می‌کنند و از استعدادهای بسیار بالا برخوردارند، باید برنامه‌های هدایتی و رشد خاص و ویژه داشت.

### ◆ الگوسازی

الگوسازی و استفاده از الگوهای مناسب برای دانش‌آموزان مستعد در هدایت آن‌ها چه در زمینه استعداد آن‌ها و چه در زمینه اعتقادی و

اخلاقی مؤثر است. استفاده از افراد موفق و البته مورد تایید از نظر اعتقادی و اخلاقی می‌تواند دانش‌آموزان دارای استعداد برتر را به تلاش برای رسیدن به جایگاه شبیه این الگوها تحریک نماید. این الگوها باید در حوزه‌ها و سطوح مختلف به دانش‌آموزان مستعد معرفی و ارائه شوند. این الگوها چشم‌اندازی را در ذهن دانش‌آموزان ایجاد خواهند کرد که منجر به هدایت آن‌ها خواهد شد. تمرکز بر ویژگی‌های اخلاقی و شخصیتی این افراد می‌تواند عوامل موفقیت آن‌ها را، این ویژگی معرفی نماید. ویژگی‌هایی نظیر صبر، پشتکار، همت و امثال این‌ها می‌تواند مورد تأکید قرار بگیرد، این موارد در ذهن دانش‌آموزان مستعد نقش خواهد بست.

در مورد الگوسازی استفاده از الگوهای نزدیک و دور برای دانش‌آموزان ضروری است. به عنوان مثال هم باید از دانشمندان و نخبگان مشهور و افراد موفق جامعه برای ایجاد یک چشم‌انداز بلند مدت در ذهن استعدادهای برتر دانش‌آموزی استفاده کرد، هم الگوهای نزدیک‌تری مانند دانش‌آموزان موفق دوره‌های قبل، نفرت برتر رویدادهای علمی، فرهنگی، ورزشی، هنری و اجتماعی و دستاوردهای دانش‌آموزان هم سطح خود آن‌ها. این موارد باعث ایجاد انگیزه در آن‌ها برای تلاش بیشتر و ایجاد اهداف ملموس‌تر در ذهن آن‌ها خواهد شد. مناسب است الگوهای دورتر مورد تکرار و تاکید قرار بگیرند و در مورد الگوهای نزدیک‌تر معرفی موارد متعدد و متنوع در دستور کار مدارس و معلمان قرار گیرد.

### ◆ مسئولیت دادن به دانش‌آموز

مسئولیت دادن می‌تواند عاملی در جهت هدایت فعالیت‌های افراد باشد. به عنوان مثال وقتی به فردی مسئولیت ارائه‌ی درسی در حوزه‌ی خاصی داده شود، او طبیعتاً باید برای ارائه‌ی آن درس تلاش و مطالعه نماید. البته باید این واگذاری مسئولیت‌ها متناسب با علایق

و توانمندی‌های دانش‌آموزان باشد چرا که عدم توجه به این موضوع و سپردن مسئولیت‌هایی که مورد علاقه آن‌ها نیست، می‌تواند موجب دلزدگی شده و تاثیر عکس بر آن‌ها داشته باشد.

### ◆ آشنا کردن دانش‌آموزان با مشاغل و حرف مختلف

آشنا کردن دانش‌آموزان با مشاغل، حرف و مهارت‌های مختلف در قالب بازدیدها و دعوت از صاحبان مشاغل برای معرفی شغلشان باید در برنامه هدایتی این دانش‌آموزان گنجانده شود. این کار باعث خواهد شد قالب‌ها و محدودیت‌های ذهنی برداشته شود و وسعت فکری در این دانش‌آموزان شکل گیرد ضمناً ایده‌ها و چشم‌اندازهایی در ذهن دانش‌آموزان ایجاد خواهد نمود که آن‌ها را وادار به فعالیت در حوزه‌های مختلف خواهد کرد.

### ◆ آشنا کردن دانش‌آموزان با اقشار مختلف جامعه

ذهن انسان خصوصاً دانش‌آموزان که تجربه کمتری دارند محدود به تجارب آن‌هاست، لذا معمولاً آن‌ها خود و شرایط پیرامونشان را به کل جامعه تعمیم می‌دهند. این موضوع سبب اشتباه آن‌ها در تحلیل‌ها و تصمیم‌ها و برخوردها خواهد شد، لذا آشنا کردن دانش‌آموزان مستعد و استعدادهای برتر با قشرهای مختلف اجتماعی، سبک‌های مختلف زندگی مردم و مشکلات و چالش‌های آن‌ها ضروری است. خصوصاً در مورد دانش‌آموزانی که از سطح رفاه بالاتری برخوردارند آشنایی با سطوح پایین جامعه و درک وضعیت، مشکلات و دردهای آن‌ها ضروری است. این آشنایی سبب خواهد شد این دانش‌آموزان جامعه‌ی کوچک پیرامون خود را بر همه تعمیم ندهند و در انتخاب مسیرها و تصمیم‌گیری‌ها بهتر عمل کنند. بازدیدها، اردوهای یک و چندروزه، تعریف فعالیت‌های فرهنگی و اجتماعی در جوامع و اجتماعات مختلف و دادن مسئولیت به دانش‌آموزان برای حضور فعال

در بخش‌های مختلف جامعه می‌تواند به این موضوع کمک کند. بدیهی است که در این زمینه ارائه تئوری و توصیف نمی‌تواند منجر به درک شرایط شود و الزاما حضور دانش‌آموز در این قشرها باید اتفاق بیافتد.

سند راهبردی کشور در امور نخبگان <راهبرد کلان ۱>  
راهبرد ملی ۲ <اقدام ملی ۷:

گسترش اردوهای جهادی، بازدیدها و دوره‌های آموزشی و احیای دوره‌های کارورزی و کارآموزی اختیاری به منظور ارتقای شناخت اجتماع نخبگانی از نیازها و شرایط واقعی جامعه

### ◆ توجه به نیازهای و اولویت‌های جامعه در هدایت استعدادها

در هدایت دانش‌آموزان مستعد علاوه بر استعدادها و توانمندی‌های آن‌ها باید به نیازها و شرایط اجتماعی کشور نیز توجه نمود به عبارتی اگر اولویت‌های جامعه و نیازهای کشور ضرورت توجه به استعداد و توانمندی خاصی را ایجاد می‌کند در هدایت استعدادها به این حوزه‌های اولویت‌دار باید تلاش نمود.

معلوم است که یک کشور از نخبگان خودش چه می‌خواهد یک کشور از نخبگان خودش می‌خواهد که به نیازها و مطالبات عمومی و به مصالح کشور بیندیشند، به آن‌ها پاسخ دهند و خودشان را متعهد بدانند.

مقام معظم رهبری

دیدار دانشجویان در ماه مبارک رمضان - ۱۳۸۳/۸/۱۰

### ◆ زمینه‌سازی برای اظهار نظر مناسب و بروز هدایت‌شده‌ی نظرات و رویکردهای دانش‌آموزان

هر چند اظهار نظرات و بروزات افراد، حاصل استعدادها و توانمندی‌ها



و فعالیت‌های آن‌هاست، اما عکس این قضیه نیز صادق است یعنی افراد و امدار اظهارات و بروزات خود هستند و در جهت اثبات، دفاع و توجیه آن‌ها تلاش می‌کنند. از طرفی در دوران مدرسه و خصوصاً سال‌های میانی مدرسه، شروع زمانی است که دانش‌آموزان به صورت مستقل اظهار نظر می‌کنند و نسبت به موضوعات مختلف موضع‌گیری می‌نمایند. جهت دادن به این اظهارات و بروزات اولیه می‌تواند منجر به تقویت افراد در یک حوزه و باقیماندن آن‌ها بر روی آن برای مدت بسیار طولانی شوند. از طرف دیگر عدم توجه به این دوره حساس و کلیدی موجب خواهد شد در رویکردهای اظهار شده تغییر حاصل شده و مطالب به دلیل تعصب نسبت به آن‌ها بسیار سخت و گاه غیرممکن شود. بنابراین معلمان و مربیان و مسئولان مدرسه باید در این دوره‌ی زمانی، زمینه‌ی لازم برای اظهار نظر مناسب و بروز هدایت‌شده‌ی نظرات و رویکردهای دانش‌آموزان خصوصاً استعداد‌های برتر را فراهم نمایند. این کار می‌تواند ادامه‌ی روند هدایت آن‌ها را بشدت تسهیل نماید.

#### ♦ توجه به هدایت دانش‌آموزان در ابعاد اعتقادی و اخلاقی

هدایت استعداد‌های دانش‌آموزان و به ویژه دانش‌آموزان مستعد، توانمند و باهوش فقط به هدایت آن‌ها در حوزه‌های تخصصی و در ارتقای استعدادها و قابلیت‌های آن‌ها منحصر نمی‌شود. شاید مهم‌تر از این موضوع تربیت دینی، اعتقادی و اخلاقی این افراد باشد. هدایت دانش‌آموزان مستعد در این زمینه‌ها و عنایت به تربیت درست و پرورش اعتقادات و اخلاقیات بسیار ضروری است. چرا که در نگاه اسلامی رشد تخصصی افراد بدون تربیت صحیح نه تنها مفید نیست بلکه می‌تواند مضر باشد. این موضوع در مورد استعداد‌های برتر اهمیت دو چندان دارد چرا که بسیاری از این افراد مستعد در آینده قشر تأثیرگذار جامعه را شکل خواهند داد و عدم تربیت دینی و اخلاقی آن‌ها علاوه بر انحراف خودشان مضرات زیادی را برای جامعه پیرامون آن‌ها خواهند داشت.

هر چه درس بخوانید و بخوانیم، اگر چنانچه به راه مستقیم نباشیم و مهار نکنیم معلومات خودمان را و مهار نکنیم نفس خودمان را و در این راه مستقیم نکشیم نفس را، هر چه معلومات زیادتر بشود، از انسانیت، انسان دورتر می شود و مشکل تر می شود انسان خودش را برگرداند.  
حضرت امام خمینی (ره)  
صحیفه نور، جلد ۹، صفحه ۸

### ◆ توجه به آموزش عملی اخلاق و اعتقادات دینی

از آنجا که اخلاق و اعتقادات دینی نه از طریق بیان مستقیم که از طریق رفتار و عمل معلمان و مربیان به دانش آموزان منتقل می شود لازم است معلمان و مربیان در برخورد با دانش آموزان خصوصاً استعدادهای برتر دقت لازم را داشته باشند. ضمن اینکه باید توجه نمود که امر تربیت دینی و اخلاقی دانش آموزان فقط بر عهده معلمین دینی و مربیان پرورشی نیست. بلکه همه معلمان و مربیان باید این موضوع را مدنظر داشته باشند. این موضوع در مورد استعدادهای برتر و دانش آموزان دارای توانمندی های ویژه بیشتر به چشم می خورد و تأثیر پذیری آنها از معلمان و مربیانی که در حوزه استعدادهای آنها فعالند بیشتر است. مثلاً کسانی که استعداد ریاضی و فیزیک دارند از معلمین ریاضی و فیزیک تأثیر پذیری بیشتری دارند و کسانی که استعداد ادبی دارند از معلمان ادبیات و در سایر حوزه ها نیز همین موضوع صادق است که باید مورد توجه معلمان و مربیان مدرسه قرار گیرد.

سند راهبردی کشور در امور نخبگان < راهبرد کلان ۱ >  
راهبرد ملی ۲ < اقدام ملی ۱ >:  
استقرار نظام شناسایی و هدایت استعدادهای برتر با  
روش های مربی محور، مرحله ای و نامحسوس، با تأکید  
همزمان بر سه وجه آموزشی، تربیتی و پژوهشی

## ◆ ایجاد زمینه حضور دانش‌آموزان مستعد در مراسمات دینی

انجام مناسک دینی و مذهبی و ایجاد زمینه حضور دانش‌آموزان مستعد در مراسمات و برنامه‌های دینی بسیار ضروری است. البته اجبار در این فعالیت‌ها بسیار مضر است و باید از آن پرهیز شود. دانش‌آموزان خصوصاً استعدادهای برتر باید لذت‌های معنوی را تجربه کنند و ارتقاء روحی و معنوی برای آن‌ها مسئله باشد. این موضوع خصوصاً برای دانش‌آموزانی که اعتقادهای مذهبی در خانواده‌ها و محیط‌های پیرامون آن‌ها ضعیف‌تر است بسیار مهم است. ضمناً این کار می‌بایست در سنین پایین‌تر آغاز شود چون عدم شروع آن در این سنین ممکن است حضور در چنین مراسمات و برنامه‌ها را سخت و با هزینه‌های روانی و اجتماعی همراه کند. اما در سنین پایین‌تر می‌توان به وسیله دادن مسئولیت، تعریف فعالیت‌های گروهی، اردوها و امثال آن زمینه حضور فعال دانش‌آموزان در چنین فضاها را مهیا نمود.

## ◆ هدایت و جهت‌دهی به استعدادها به شکل نامحسوس و غیرمستقیم

در فرآیند هدایت نباید دانش‌آموزان احساس کنترل شدن و نظارت مستقیم کنند و این کار تا حد امکان باید به صورت نامحسوس انجام شود و بر اساس اختیار و جهت دادن به انتخاب دانش‌آموزان مستعد بنا شود.

سند راهبردی کشور در امور نخبگان <راهبرد کلان ۱>  
راهبرد ملی ۲ <اقدام ملی ۱>

استقرار نظام شناسایی و هدایت استعدادهای برتر با روش‌های مربی محور، مرحله‌ای و نامحسوس، با تأکید همزمان بر سه وجه آموزشی، تربیتی و پژوهشی

### ◆ ایجاد دلبستگی به نظام جمهوری اسلامی

ایجاد دلبستگی به نظام جمهوری اسلامی و کشور باید در برنامه‌های هدایتی دانش‌آموزان مستعد قرار بگیرد. پرهیز از اشاعه نگاه ناامیدانه، بدبینانه و سیاه نسبت به اوضاع کشور و آینده آن برای استعداد‌های برتر ضروری است. البته نقد و وضعیت کشور متناسب سن این دانش‌آموزان لازم است اما این نقد باید نقدی سازنده و با این امید باشد که شما می‌توانید این نواقص را بر طرف نمایید. نشان دادن نقاط قوت و افتخارات کشور به نحوی که دانش‌آموزان مستعد به ایرانی بودن خود افتخار کنند برای آن‌ها ضروری است. دمیدن روحیه توانستن و اینکه ما می‌توانیم به افتخارات بسیار بیشتری برسیم نیز در این دانش‌آموزان که معمولاً روحیه‌های حساسی نیز دارند بسیار مهم است.

سند راهبردی کشور در امور نخبگان <راهبرد کلان ۵>

راهبرد ملی ۱ <اقدام ملی ۳:

آشنا ساختن اجتماع نخبگانی با جاذبه‌های طبیعی، زیارتی، فرهنگی و اجتماعی کشور به منظور ارتقای خودآگاهی ملی و حس دلبستگی به میهن و همچنین افزایش آگاهی از خدمات متقابل اسلام و ایران با تأکید بر جایگاه بی‌بدیل اسلام در شکل‌دهی به هویت ایرانی و ارتقای تمدن ایرانی

### ◆ پرورش روحیه پرسش‌گری در دانش‌آموزان

پرسش‌گری از ویژگی‌های مهم استعداد‌های برتر است که پاسخ‌گویی مناسب و منطقی را طلب می‌کند. مدارس، معلمان و مربیان باید اولاً فضای ارائه پرسش را برای دانش‌آموزان خصوصاً استعداد‌های برتر فراهم نمایند و ثانیاً با روش‌های مناسب و با بیانی منطقی به سئوالات مطرح شده پاسخ دهند. در پاسخ‌گویی به سئوالات دانش‌آموزان ظرافتی وجود دارد که ممکن است از اصل پاسخ مهم‌تر باشد. فردی

که پاسخ می‌دهد برای دانش‌آموزان که در سنین کودک و نوجوانی قرار دارند بسیار مهم است. ای بسا یک پاسخ ضعیف از فردی که مورد علاقه و اعتماد دانش‌آموزان خصوصاً استعداد‌های برتر است مورد قبول واقع شود و یک پاسخ بسیار قوی از سوی فرد دیگر مورد قبول واقع نشود. بیان نرم همراه با عطف و ارائه پاسخ در سطح فهم و درک مخاطب نیز موضوعی است که حتماً باید پاسخ داده شود. استعداد‌های برتر خصوصاً آن‌هایی که از بهره‌های هوشی و توان ذهنی بالاتری برخوردارند به تناقض بسیار حساس بوده و نسبت به آن واکنش نشان می‌دهند. لذا باید بطور جدی از تناقض بین پاسخ‌ها و بین پاسخ و عمل پاسخ‌دهنده اجتناب شود. این موضوع می‌تواند تأثیر پاسخ‌ها را کم‌رنگ یا معکوس نماید.

برای افراد ویژه با استعداد‌های بالا که سئوالات آن‌ها از حد معمول بالاتر است سازوکار پاسخگویی در سطوح بالاتر طراحی شده و مورد استفاده قرار گیرد. دعوت از افراد سرشناس و متخصص که در زمینه‌ای شهرت دارند برای پاسخگویی به سئوالات استعداد‌های برتر دانش‌آموزان در سطح مدرسه و سطوح بالاتر می‌تواند مفید باشد.

دانش خزینه‌هایی دارد که پرسش کلیدشان می‌باشد. پس  
بپرسید، تا خدا بر شما رحمت کند، زیرا او چهار کس را  
در این باره پاداش می‌دهد؛ پرسش‌گر، آموزگار، شنونده  
و دوست‌دار آن‌ها»  
پیامبر مکرّم اسلام (ص)

## ◆ عدم تغییر محیط آموزشی و ثبات در برنامه‌های هدایت استعدادها

عدم تغییر مدرسه و کلاس در هدایت و تداوم برنامه‌های تربیتی و پرورشی بسیار اهمیت دارد. مناسب است حداقل در طول یک مقطع

تحصیلی از تغییر در کلاس و مدرسه دانش آموز مستعد خودداری شود. بودن یک مربی یا مشاور ثابت در طول یک مقطع تحصیلی نیز در تثبیت و تداوم فرآیند هدایت و پرورش استعدادهای برتر بسیار مفید خواهد بود. لذا تعریف چنین نقش و جایگاهی در مدارس نخبگانی که به صورت ویژه مأموریت پرورش استعدادهای برتر را بر عهده دارند لازم است.

#### ◆ پرهیز از جهت‌دهی به دانش‌آموزان در دوره ابتدایی

بهتر است در مورد دانش‌آموزان ابتدایی خصوصاً در سال‌های اولیه این دوره از جهت دادن دانش‌آموز به یک حوزه تخصصی خاص خودداری شود. چرا که این موضوع می‌تواند باعث عدم رشد سایر استعدادهای و توانمندی‌های او و رشد تک بعدی دانش‌آموز شود. در دوران ابتدایی باید بیشتر به شناسایی، کشف استعدادهای و ارتقاء توانمندی‌های عمومی پرداخته شود. رشد این توانمندی‌های عمومی باعث خواهد شد دانش‌آموز در آینده بتواند از هر نوع استعدادی که در او وجود دارد استفاده بهتر و مطلوب‌تری نماید.

## ۲-۲- اشتباهات رایج در هدایت استعدادهای

اشتباهات رایج در هدایت استعدادهای در کادر زیر ارائه و در ادامه تشریح شده‌اند.

- ◆ بسنده کردن به فرآیندهای رایج هدایت تحصیلی
- ◆ هدایت به معنی مجبور کردن دانش‌آموز به حرکت و تلاش در مسیری خاص

#### ◆ بسنده کردن به فرآیندهای رایج هدایت تحصیلی

همان‌طور که گفته شد، استعداد افراد متنوع بوده و سطوح مختلفی

را شامل می‌شود. بدیهی است که هدایت این استعدادهای متنوع و برقراری عدالت در فرصت رشد و شکوفایی استعدادها ایجاب می‌کند که در فرآیند هدایت نیز از روش‌های متنوع و متناسب با سطح توانمندی‌ها استفاده شود. لذا بسنده کردن به فرآیندهای رایج هدایت تحصیلی و محدود شدن به دروس رسمی و فرآیند کلاسیک آموزش نمی‌تواند پوشش جامعی به همه انواع و سطوح مختلف استعدادها و توانمندی‌های دانش‌آموزان دهد.

از طرف دیگر جهت‌گیری دانش‌آموزان و خصوصاً استعدادهای برتر حاصل نیروهای مختلفی است که از محیط پیرامون به آن‌ها وارد می‌شود. لذا در هدایت استعدادها علاوه بر اینکه باید اقداماتی را انجام داد می‌بایست به سایر نیروهایی که از بیرون به دانش‌آموزان وارد می‌شود نیز توجه نمود. متأسفانه بعضی از این نیروها که بعضاً نیروهای قوی هستند با هدایت و جهت‌دهی برنامه‌ریزی شده برای دانش‌آموزان تضاد دارند و در جهت مخالف آن هستند. کنکور و آمادگی برای آن موضوعی است که خصوصاً در سال‌های دبیرستان ذهن اغلب دانش‌آموزان خصوصاً دانش‌آموزان مستعد و توانمند را به خود مشغول می‌سازد و نیروهای مختلف نیز به آن ترغیب می‌کنند. این موضوع سبب ناکارآمد شدن بسیاری از اقدامات و فعالیت‌های آموزشی و پرورشی استعدادهای برتر خواهد شد. لذا تعیین جایگاه اهمیت مناسب دارد و برای این موضوع و نشان دادن اینکه اولاً تنها راه موفقیت ورود به دانشگاه نیست و ثانیاً تنها راه موفقیت در کنکور رفتن به کلاس کنکور و تعطیل کردن همه زندگی به مدت چندسال و پرداختن به تست و کنکور نیست در استعدادهای برتر و خصوصاً مدارس نخبگانی بسیار ضروری است. البته نقش سیستم‌های حاکمیتی و سیاست‌گذار در اصلاح این امر بسیار کلیدی است که تاکنون متأسفانه چنانکه باید به انجام نرسیده است. اما استفاده از تأثیر معدل در کنکور و در نظر گرفتن امتیاز برای فعالیت‌های فوق‌برنامه و نخبگانی

در معدل دانش‌آموزان خصوصاً در مدارس نخبگانی می‌تواند تا حدی این موضوع را اصلاح نماید.

### ♦ هدایت به معنی مجبور کردن دانش‌آموز به حرکت و تلاش در مسیری خاص

باید توجه داشت که هدایت به معنی مجبور کردن دانش‌آموز در مسیری خاص که توسط معلم یا مربی داده شده است، نیست. بلکه به معنی فراهم کردن زمینه و همراهی با دانش‌آموز در جهت رشد استعدادها و قابلیت اوست بعنوان مثال اگر در دانش‌آموزی استعداد هنری کشف شد هدایت او به معنی مجبور کردن او برای شرکت در کلاس‌های هنری یا انجام فعالیت‌های هنری نیست بلکه تشویق در زمینه‌سازی برای فعالیت او در این حوزه است.

#### آلبرت انیشتن:

همه‌ی افراد با استعداد هستند، اما اگر شما یک ماهی را بر اساس توانائیش در بالا رفتن از درخت بسنجید، آن ماهی تمام عمرش را بر این باور خواهد گذارند که یک بی‌دست و پای احمق است.



فصل سوم - توانمندی سازی استعدادها



### ۳-۱. مقدمه

تبدیل استعدادها و قابلیت‌های نهفته در انسان به توانمندی‌ها، فعالیت‌ها و دستاوردهای مطلوب نیازمند توجه و حمایت و توانمندسازی است. این موضوع خصوصاً در مورد استعدادهای برتر که سرمایه‌های انسانی کشور هستند و می‌توانند در آینده نخبگان جامعه را شکل داده و نقش مهمی را در پیشرفت و ارتقاء کشور ایفاء کنند بسیار اهمیت دارد. حمایت و توانمندسازی استعدادهای برتر مانند رسیدگی به نهال یا جوانه برای رسیدن به رشد و کمال و ثمردهی مناسب است. بی‌توجهی و عدم زمینه‌سازی مناسب برای رشد و شکوفایی استعدادها منجر به هدر رفتن آن‌ها و حتی تبدیل شدن آن‌ها به عوامل منفی جامعه خواهد شد چرا که بسیاری از تبهکاران بزرگ را افرادی که استعداد و توان ذهنی بالایی دارند تشکیل می‌دهند. یکی از مهم‌ترین بازه‌های زمانی برای رسیدگی به استعدادها و مهیا کردن زمینه رشد و شکوفایی برای آن‌ها دوران دانش‌آموزی است. در این دوران استعدادهای برتر حکم جوانه‌ای را دارند که به مراقبت و توجه ویژه نیاز دارد تا به درختی بارور تبدیل شود علاوه بر این، در این دوران حمایت‌ها و رسیدگی‌ها علاوه بر اینکه باعث رشد استعدادها و صاحبان آن‌ها خواهد شد می‌تواند زمینه جهت‌دهی

و شکل دهی به این استعداد‌های جوان را نیز فراهم آورد لذاست که در این دوران جهت حمایت و توجه و روش آن بسیار اهمیت دارد و حمایت بی جهت یا با روشی نادرست می تواند به رشد منحرف شده‌ی استعداد‌های برتر منجر شود که مشکلات متعددی را برای افراد و جامعه ایجاد خواهد نمود. بنابراین آنچه گفته شد مرحله حمایت و توانمندسازی که البته با شناسایی و هدایت عجین است و قابل جداسازی کامل نیست یکی از مراحل مهم در پرورش استعداد‌های برتر است که در آن باید به نکات و ظرایف متعددی توجه شود تا به نتیجه مطلوب برسد. در ادامه برخی نکات مرتبط با حمایت و توانمندسازی استعداد‌های برتر دانش‌آموزان که باید مورد توجه مدارس، معلمان و مربیان آن‌ها قرار گیرد بیان شده است.

سند راهبردی کشور در امور نخبگان <راهبرد کلان ۲>  
راهبرد ملی ۲:

زمینه سازی برای پرورش افراد نخبه و شکل‌گیری  
گروه‌های نخبه در جامعه

## ۲-۳. راه کارها و رویکردهای صحیح توانمندسازی استعدادها

راه کارها و رویکردهای صحیح توانمندسازی استعدادها در کادر زیر ارائه و در ادامه تشریح شده‌اند.

- ◆ فراهم آوردن زمینه فعالیت و تجربه در حوزه استعداد شناسایی شده
- ◆ شکستن قالب‌ها و کلیشه‌های ذهنی و علمی
- ◆ فراهم کردن دسترسی به منابع دانشی
- ◆ حمایت از گروه‌های دانش‌آموزی
- ◆ تعریف فعالیت‌های ویژه در مدرسه و توجه و حمایت از انجام آن‌ها

- ◆ ایجاد زمینه کمک و یاری دانش‌آموزان به یکدیگر
- ◆ استفاده از ظرفیت سایر مجموعه‌های خارج از مدرسه
- ◆ ایجاد ارتباط بین دانش‌آموزان با افراد، گروه‌ها و نهادهای فعال در زمینه استعداد آن‌ها
- ◆ فراهم کردن بستر آزمایش و خطا
- ◆ دادن اختیار، آزادی عمل و قدرت انتخاب به دانش‌آموزان
- ◆ تعامل مدارس با خانواده‌های دانش‌آموزان در جهت رفع موانع مسیر رشد و شکوفایی استعدادها
- ◆ حمایت عادلانه از همه دانش‌آموزان و ایجاد فرصت برای همه آن‌ها
- ◆ تقویت ارتباط استعدادهای برتر با قرآن و ادعیه و متون اسلامی
- ◆ توجه به وضعیت مالی دانش‌آموزان در فراهم‌سازی امکانات

### ◆ فراهم آوردن زمینه فعالیت و تجربه در حوزه استعداد شناسایی شده

یکی از وجوه مهم حمایت از استعدادهای برتر دانش‌آموزی فراهم آوردن زمینه فعالیت و تجربه در حوزه استعداد آن‌هاست. به عنوان مثال فراهم کردن زمینه آزمایش برای کسانی که در حوزه‌های تجربی مانند شیمی و زیست شناسی استعداد دارند و زمینه خواندن و نقد اشعار و آثار ادبی برای کسانی که استعداد ادبی دارند یا زمینه کار و ساخت ایده‌ها و طرح‌ها برای کسانی که استعدادهای فنی و صنعتی دارند. البته باید توجه شود که ممکن است فراهم شدن بی‌زحمت این زمینه‌ها نیز موجب عدم فهم ارزش آن‌ها شود. لذا دانش‌آموزان مستعد باید برای بدست آوردن این بسترها زحمت بکشند و طلب لازم در او شکل

بگیرد و مسئولان مدرسه، معلمان و مربیان به فرآیند فعالیت‌های او نظارت و توجه داشته باشند و او را در جهت رسیدن به مطلوب خود یاری داده و حمایت کنند.

### ◆ شکستن قالب‌ها و کلیشه‌های ذهنی و علمی

شکستن قالب‌ها و کلیشه‌های ذهنی و علمی یکی دیگر از معانی حمایت از استعدادهای برتر است. گشودن افق‌های جدید پیش روی استعدادهای برتر می‌تواند به رشد آن‌ها، به افزایش ظرفیت‌ها و گسترش دامنه دید آن‌ها کمک نماید. دادن اختیار و آزادی عمل در فعالیت‌ها و برنامه‌ها، اجازه ابتکار، خلاقیت و نوآوری در روش‌ها و سازوکارها و حذف برخی قیود و چارچوب‌ها یکی از بهترین حمایت‌هایی است که می‌توان در مورد استعدادهای برتر به کار برد. به عنوان مثال برداشتن برخی محدودیت‌های درسی چه از نظر محتوایی و چه از نظر روشی و برنامه‌های زمانی برای دانش‌آموزان استعدادهای برتر، دادن اختیار در انتخاب برخی کلاس‌ها، مربیان و مشاوران و برداشتن برخی چارچوب‌های رسمی مدرسه برای دانش‌آموزان استعداد برتر می‌تواند نوعی توجه و حمایت به حساب آید، ضمن اینکه باید توجه نمود این آزادی باید مابه‌ازاء داشته باشد و در ازای آن مسئولیت و تکالیف فرد سنگین‌تر شود. در غیر این صورت به ساختارشکنی، تنبلی و مسئولیت‌گریزی منجر خواهد شد.

### ◆ فراهم کردن دسترسی به منابع دانشی

یکی از بهترین حمایت‌ها که در جهت رشد و شکوفایی استعدادهای دانش‌آموزان مستعد بسیار کلیدی است، فراهم کردن دسترسی به منابع دانشی، اطلاعاتی، تخصصی، مشاوره، آزمایشگاهی و سایر منابعی است که در حوزه کاری و استعدادی دانش‌آموز مورد نیاز

است. فراهم کردن امکان استفاده از اساتید و مربیان متخصص در زمینه‌های خاص، امکان دسترسی به منابع تخصصی مثلاً کتابخانه، دانشگاه‌ها و آزمایشگاه‌ها و کارگاه‌های مرتبط از جمله مواردی است که می‌تواند زمینه‌ساز رشد و ارتقاء استعدادها و توانمندی‌های دانش‌آموزان مستعد باشد.

سند راهبردی کشور در امور نخبگان <راهبرد کلان ۵>  
راهبرد ملی ۲ <اقدام ملی ۱>

تسهیل دسترسی آحاد اجتماع نخبگانی به زیرساخت‌های مطالعاتی و پژوهشی کشور از جمله سامانه‌های اطلاع‌رسانی، کتابخانه‌های تخصصی، آزمایشگاه‌ها و شبکه‌های آزمایشگاهی با محوریت بنیاد ملی نخبگان

### ♦ حمایت از گروه‌های دانش‌آموزی

حمایت از گروه‌های نخبگانی که فعالیت‌های ویژه‌ای را در مدارس انجام می‌دهند یا گروه‌های دانش‌آموزان بین مدرسه‌ای که اقدام به انجام کاری ویژه می‌کنند، یکی از راه‌های بسیار مناسب در توانمندسازی و حمایت از استعدادها برتر دانش‌آموزی است. این موضوع خصوصاً در اواخر ابتدایی و دبیرستان که هویت گروهی در دانش‌آموزان شکل می‌گیرد و بلندپروازی‌های افراد آغاز می‌شود بسیار ضروری است و می‌تواند به رشد استعدادها و توانمندی افراد چه در حوزه‌های تخصصی و چه در مهارت‌های زندگی و اجتماعی منجر شود.

عدم توجه به این گروه‌ها هر چند فعالیت‌های آن‌ها به نظر بلندپروازانه و خیال‌پردازی برسد ممکن است به بی‌انگیزه شدن و سرخوردگی و هدر رفتن استعدادها و توانمندی‌های دانش‌آموزان منجر شده و اعتماد به نفس را از آن‌ها بگیرد.

سند راهبردی کشور در امور نخبگان - راهبرد کلان ۲ <  
راهبرد ملی ۲ < اقدام ملی ۳:

حمایت از متشکل شدن دانشجویان و دانش‌آموزان فعال در حوزه‌های مختلف علمی، اجتماعی، فناوریانه، فرهنگی، قرآنی و هنری در قالب پژوهشکده‌های دانشجویی و پژوهش‌سراهای دانش‌آموزی، انجمن‌های علمی، کانون‌های فرهنگی - هنری، تشکل‌های نخبگانی و مانند آن با رعایت ضوابط و مقررات جاری کشور و با تأکید بر سهولت تأسیس گروه، ضابطه‌مندی و مسئولیت‌پذیری، نظارت و پایش مستمر، و پشتیبانی مرحله‌ای و تدریجی از آن‌ها

### ♦ تعریف فعالیت‌های ویژه در مدرسه و توجه و حمایت از انجام آن‌ها

تعریف فعالیت‌های ویژه در مدرسه و توجه و حمایت از انجام آن‌ها به جای توجه به دانش‌آموزان خاص بسیار مهم است. چرا که توجه به افراد خاص و حمایت از آن‌ها علاوه بر اینکه با اصل عدالت در فرصت‌های رشد مغایرت دارد باعث ایجاد حساسیت‌هایی می‌شود که هم برای استعداد‌های برتر مضر است و هم برای سایر دانش‌آموزان.

لذا بجای اینکه عده‌ای خاص از دانش‌آموزان جدا شوند و توجهی خاص به آن‌ها شود یا کارهایی به آن‌ها سپرده شود و امتیازی به آن‌ها داده شود، فعالیت‌هایی تعریف شود که امتیاز و حمایت و توجه، معطوف به آن فعالیت‌ها باشد. ضمناً تا آنجا که ممکن است باید از فیلتر کردن افراد بر اساس سوابق خودداری کرد.

به عنوان مثال ممکن است دانش‌آموزان از نظر معدل در وضعیت مطلوبی قرار نداشته باشند اما مثلاً در یک مسابقه‌ی مهارتی مانند برنامه نویسی رایانه‌ای بدرخشند و نتیجه مطلوبی کسب کند یا در یک مسابقه‌ی ادبی خود را نشان دهد.



لذا تمرکز بر سوابق باعث ایجاد حلقه تشدید رشد برای عده‌ای و حلقه تشدید تضعف برای سایرین خواهد شد که این موضوع در پرورش استعدادها یکی از آفت‌های جدی است. تنوع در تعریف فعالیت‌ها و تقسیم مناسب حمایت‌ها و توجه به حوزه‌های مختلف باعث بروز و شکوفایی استعدادهای مختلف افراد خواهد شد. تمرکز مدارس بر یک موضوع خاص که در حال حاضر نیز اغلب همینطور است و مدارس بر معدل و نمره و مسائل اداری تمرکز دارند باعث خواهد شد سایر استعدادهای دانش‌آموزان مورد بی‌توجهی قرار گرفته و آنچنان که باید رشد نیابد. تعریف فعالیت‌ها و برنامه‌های مختلف فرهنگی، هنری، علمی، اجتماعی، مذهبی و مهارتی و توجه مناسب و مطلوب به هر یک از آن‌ها و حمایت و عنایت بر فعالین و افراد برتر هر حوزه می‌تواند طیف گسترده‌تری از افراد و استعدادهای آن‌ها را پوشش دهد که به افزایش استعدادهای فردی و اجتماعی استعدادهای برتر و جامعه‌نخبگانی منجر خواهد شد. ضمناً بروز این استعدادهای مختلف کار را برای هدایت استعدادهای به مسیرهای درست تسهیل خواهد نمود.

### ◆ ایجاد زمینه کمک و یاری دانش‌آموزان به یکدیگر

حمایت دانش‌آموزان مستعد و توانمند از سایر دانش‌آموزان هم باعث رشد خود آن‌ها و هم باعث رشد و شکوفایی استعدادهای توانمندی‌های سایرین خواهد شد. ایجاد زمینه کمک و یاری دانش‌آموزان به یکدیگر هم به توان حمایتی مدرسه از افراد و توانمندی‌های آن‌ها خواهد افزود و هم توانمندی‌های اجتماعی و ارتباطی دانش‌آموزان را ارتقاء خواهد داد. لذا فراهم کردن بستر حمایت و کمک مادی و معنوی دانش‌آموزان خصوصاً استعدادهای برتر به یکدیگر یکی از روش‌های بسیار خوب حمایت و توانمندسازی است. در حقیقت در این فرآیند مدرسه و معلمان و مربیان حامیان حمایت‌ها و کمک‌های دانش‌آموزان به یکدیگر هستند.

### ◆ استفاده از ظرفیت سایر مجموعه‌های خارج از مدرسه

کمک گرفتن از توان سایر مجموعه‌های خارج از مدرسه برای حمایت از استعداد‌های برتر بسیار مفید است که باید برای تعامل و استفاده از آن‌ها برنامه‌ریزی نمود. نهادها و مجموعه‌هایی مثل خانواده، مساجد، کانون‌های فرهنگی، رسانه‌های محلی، مجموعه‌های دولتی و خصوصی می‌توانند در جایگاه خود حامیانی برای فعالیت‌های نخبگانی و دانش‌آموزان مستعد باشند که البته باید به حمایت‌های مورد انتظار از آن‌ها توجه شود. این موضوع در مدارس نخبگانی که مأموریت پرورش استعداد‌های برتر در حوزه‌های مختلف را دارند انجام پذیرتر است چرا که این مدارس، اعتباری در مجموعه‌های بیرون از مدرسه دارند که حمایت از آن‌ها از اعتبارات و افتخارات سایر مجموعه‌ها و نهادها محسوب می‌شود. لذا حتماً باید از این ظرفیت در حمایت و توانمندسازی استعداد‌های برتر دانش‌آموزان به نحو بهینه استفاده شود.

### ◆ ایجاد ارتباط بین دانش‌آموزان با افراد، گروه‌ها و نهادهای

#### فعال در زمینه استعداد آن‌ها

یکی از انواع حمایت‌ها برقراری ارتباطات است. برقرار کردن ارتباط دانش‌آموزان مستعد با افراد و گروه‌ها و مجموعه‌ها و نهادهای مختلف می‌تواند زمینه‌ی رشد و شکوفایی آن‌ها را فراهم کند. معرفی یک دانش‌آموز به یک مجموعه علمی و حضور او در آنجا می‌تواند بهترین عامل در توانمندسازی و رشد او باشد. ارتباط یک دانش‌آموزان با برگزیده مثلاً جشنواره خوارزمی به نحوی که بتواند با او صحبتی داشته باشد هم در او ایجاد احساس اهمیت خواهد نمود و هم انگیزه و اعتماد به نفس او را افزایش خواهد داد. ارتقاء انتظارات خود دانش‌آموز از خودش که در این ارتباطات اتفاق خواهد افتاد بزرگ‌ترین عامل در رشد او در فضای جامعه است. در حقیقت یکی از عوامل بسیار مهم رشد و شکوفایی انتظار افراد از خودشان است، که باید رشد کند.

در حمایت از استعداد‌های برتر باید به مناطق محروم و دور از امکانات توجه ویژه شود علاوه بر وظایفی که نهادهای حاکمیتی در قبال این استعدادها دارند معلمان، مربیان و مسئولان مدارس این مناطق نیز علاوه بر اینکه باید به استعداد‌های دانش‌آموزان این مدارس توجه نمایند، باید موجبات ارتباط و اتصال این استعداد‌های برتر را با مراکز با امکانات بهتر و بیشتر فراهم کنند. آشنایی با طرح شهاب (شناسایی و هدایت استعداد‌های برتر) و همکاری در این طرح یکی از راه‌های معرفی استعداد‌های برتر به مراجع ذی‌صلاح و فراهم کردن بستر رشد و شکوفایی برای آنهاست.

#### ◆ فراهم کردن بستر آزمایش و خطا

فراهم کردن بستر آزمایش و خطا یکی از مهم‌ترین عوامل در راستای توانمندسازی استعداد‌های برتر است. آزمون راه‌های مختلف در فعالیت‌ها در زمینه‌های گوناگون و کشف راه‌های درست و غلط بهترین وسیله برای رشد و شکوفایی استعدادهاست. لذا یکی از بزرگ‌ترین حمایت‌هایی که معلمان، مربیان و مسئولان مدرسه می‌توانند نسبت به استعداد‌های برتر انجام دهند ایجاد زمینه آزمون و خطا برای آنهاست. برخورد بد نکردن با اشتباهات و خطاها و حتی در برخی از موارد تشویق شکست‌ها و ارزیابی آنها همراه خود دانش‌آموزان در رشد آنها بسیار مهم است. ضمن اینکه توانایی حل مسئله و خلاقیت استعداد‌های برتر را نیز افزایش می‌دهد. نکته قابل توجه در این مورد این است که هر چه سن دانش‌آموزان پایین‌تر باشد جرأت خطا در آنها بیشتر و هزینه آن کمتر است. لذا این بستر آزمون و خطا باید از همان دوران ابتدایی برای آنها فراهم شود.

#### ◆ دادن اختیار، آزادی عمل و قدرت انتخاب به دانش‌آموزان

یکی از حمایت‌های معنوی، به رسمیت شناختن دانش‌آموزان و نظرات

آن‌هاست. دادن اختیار و آزادی عمل به آن‌ها و قدرت انتخاب به نحوی که مسئولیت انتخاب و تصمیم آن‌ها متوجه خودشان باشد در رشد قابلیت‌ها و مهارت‌های عمومی و تخصصی استعداد‌های برتر بسیار مفید خواهد بود. در مدارس خاص استعداد‌های برتر دادن اختیاراتی مثل انتخاب معلم و دبیران به دانش‌آموزان، سپردن تجهیز آزمایشگاه‌ها و کارگاه‌ها به آن‌ها و آزادی نسبی در ساعات و برنامه‌ها و تنظیم و تعیین برنامه‌های فوق برنامه مدرسه می‌تواند در دستور کار مسئولان مدرسه قرار گیرد. البته طبیعی است که چارچوب‌هایی برای این فعالیت‌ها تعیین خواهد شد. در روش‌هایی که حمایت و توجه به استعداد‌های برتر در مدارس عادی و در کنار سایر دانش‌آموزان صورت می‌گیرد، باید توجه نمود که این اختیارات و آزادی عمل‌ها با حساسیت دیگران همراه نباشد و یا موجب احساس برتری یا جدایی استعداد‌های برتر از دیگران نگردد.

♦ **توجه به وضعیت مالی دانش‌آموزان در فراهم‌سازی امکانات**

در حمایت‌ها خصوصاً فراهم کردن امکانات برای فعالیت‌ها باید به وضعیت مالی دانش‌آموزان توجه شود. به عبارتی فراهم کردن امکانات برای دانش‌آموزانی رشد‌دهنده است که تا به حال از این امکانات محروم بوده‌اند. دانش‌آموزانی که همه امکانات در خانواده و محیط پیرامونی او برایش فراهم بوده نه تنها با دسترسی مجدد به آن‌ها تغییری نخواهد کرد بلکه قدر این امکانات را نیز نخواهد دانست لذا امکانات باید برای دانش‌آموزانی تأمین شود که از دسترسی به این امکانات محروم بوده‌اند. فرضاً کسی که در خانه انواع امکانات مانند کامپیوتر، کتاب‌های متنوع و لوازم آزمایشگاهی و مانند آن برایش مهیاست با دسترسی به سایت کامپیوتر چیزی به او اضافه نخواهد شد. ای بسا بتوان در این افراد انگیزه‌ای برای کارگروهی ایجاد نمود و از برخی امکانات او برای استفاده سایرین بهره برد.

♦ **تقویت ارتباط استعداد‌های برتر با قرآن و ادعیه و متون اسلامی**  
 در توانمندسازی استعداد‌های برتر باید حتماً توانمندی ارتباط آن‌ها با قرآن و ادعیه و متون اسلامی را تقویت کرد. در این فرآیند رعایت ظرائف متعددی لازم است و باید برای این موضوع از معلمان و مربیان مورد اعتماد و مقبول دانش‌آموزان و در قالب‌هایی هنرمندانه و ظریف استفاده نمود.  
 ضمناً برای استعداد‌های برتر توجه داشتن به اصل متون و پرهیز از تفاسیر و توضیحات غیر ضروری مؤثرتر خواهد بود. همراه کردن این موارد با زمینه‌های مورد علاقه استعداد‌های برتر (به عنوان مثال درس فیزیک برای استعداد‌های فیزیک و درس شیمی برای مستعدین در شیمی و...) بسیار اثرگذار خواهد بود. استفاده از روابط و برنامه‌های غیر رسمی نیز سازوکار مفیدی در این زمینه است که باید مورد توجه قرار گیرد.

سند راهبردی کشور در امور نخبگان <راهبرد کلان ۵>

راهبرد ملی ۱ <اقدام ملی ۱>

ترویج فرهنگ انس با قرآن، معارف عترت علیهم السلام و اصول و ارزش‌های انقلاب اسلامی در بین اجتماع نخبگانی به منظور ارتقای بینش دینی و تعمیق انگیزه‌های معنوی در خدمت به جامعه

♦ **حمایت عادلانه از همه دانش‌آموزان و ایجاد فرصت برای همه آن‌ها**

حمایت‌ها باید به گونه‌ای باشد که عدالت در بین دانش‌آموزان رعایت شود و فرصت استفاده از امکانات و منابع برای همه کسانی که توانمندی و علاقه به استفاده از آن‌ها را دارند فراهم باشد. این موضوع خصوصاً در روش‌هایی که توجه به استعداد‌های برتر که در مدارس عادی و بین سایر دانش‌آموزان صورت می‌گیرد از اهمیت بالاتری برخوردار است و باید به نحوی باشد که احساس تبعیض در سایر دانش‌آموزان اتفاق نیافتد و افرادی که شامل حمایت می‌شوند نیز خود را برتر از دیگران

ندانند. استفاده از دوره‌های خارج از مدرسه و برنامه‌های خارج از سیستم رسمی و فوق‌برنامه‌ها می‌تواند در این رابطه مفید باشد.

### ◆ تعامل مدارس با خانواده‌های دانش‌آموزان در جهت رفع موانع مسیر رشد و شکوفایی استعدادها

استعدادهای برتر دانش‌آموزی در مسیر رشد و شکوفایی خود بعضاً با موانعی روبرو هستند که از جانب خانواده و محیط اطراف آن‌ها برای آن‌ها ایجاد می‌شود. اعتقادات و رویکردهای خانواده و اطرافیان ممکن است با آنچه دانش‌آموز برای رشد و شکوفایی نیاز دارد متفاوت باشد. به عنوان مثال ممکن است دانش‌آموزی که استعداد بالایی در هنر دارد با اصرار خانواده برای انتخاب رشته‌های ریاضی و تجربی روبرو باشد. رفع این موانع که بعضاً ظریف‌تر از آن چیزی است که بیان شد، حمایتی بسیار مهم از استعدادها برتر در مسیر رشد و بالندگی است. مسئولان، معلمان و مربیان مدرسه باید به این موانع توجه داشته باشند و با تعامل با دانش‌آموزان و اولیاء آن‌ها سعی در رفع این موانع نمایند.

### ۳-۳- اشتباهات رایج در توانمندسازی استعدادها

اشتباهات رایج در توانمندسازی استعدادها در کادر زیر ارائه و در ادامه تشریح شده‌اند.

◆ حمایت از استعدادها برتر به معنای حل مسئله و

رفع موانع پیش روی آن‌ها

◆ کاهش مسئولیت‌های دانش‌آموز مستعد

◆ ایجاد احساس متفاوت و ویژه بودن در دانش‌آموزان

مستعد

◆ ارائه حمایت‌های مادی و معنوی به شکل خام و

بدون برنامه‌ریزی

## ♦ حمایت از استعداد‌های برتر به معنای حل مسئله و رفع موانع پیش روی آنها

حمایت از استعداد‌های برتر لزوماً به معنای حل مسئله و رفع مشکلات آنها و رفع همه موانع پیش روی آنها نیست. حمایت به معنای توجه به استعداد‌های برتر به نحوی است که منجر به رشد و بالندگی استعدادها و توانمندی‌های آنها بشود؛ ای بسا حل چالش‌ها و رفع موانع موجب تنبلی و از دست دادن انگیزه و از بین رفتن خلاقیت استعداد‌های برتر شود لذا اساساً باید توجه شود که هر حل مشکل و کمکی حمایت نباشد و موجب تضعیف و از بین رفتن استعدادها در افراد شود. بنابراین مدارس، معلمان و مربیان باید حسب شرایط دقت لازم را در نحوه توجه و حمایت از استعداد‌های برتر به عمل آورند.

## ♦ کاهش مسئولیت‌های دانش‌آموز مستعد

به خلاف آنچه معمول است که برای حمایت از افراد مسئولیت‌هایی را که بر عهده دارند، سبک می‌کنند. در مورد استعداد‌های برتر باید آنها را به برداشتن مسئولیت‌های سنگین‌تر و بیشتر تشویق کرد و البته آنها را در انجام این مسئولیت کمک و همراهی نمود. در حقیقت یکی از راه‌های مهم حمایت و توانمندسازی تعریف و سپردن مسئولیت به افراد مستعد است.

این مسئولیت‌پذیری علاوه بر رشد و ارتقاء استعداد‌های افراد در حوزه‌های مختلف به ارتقای مهارت‌های زندگی آنها نیز کمک بسزایی خواهد نمود. لذا یکی از کارهای دست‌اندرکاران پرورش استعداد‌های برتر باید تعریف مسئولیت‌های مختلف برای آنها و حمایت آنها در انجام آن مسئولیت باشد. به عنوان مثال سپردن مسئولیت یک آزمایشگاه یا کارگاه مدرسه به یک یا چند دانش‌آموز که در آن زمینه استعداد خاص دارند می‌تواند علاوه بر افزایش دسترسی و زمینه‌سازی برای رشد استعداد آنها در آن زمینه به

ارتقاء بسیاری از جنبه‌ها و ابعاد عمومی و مهارت‌های زندگی آن‌ها نیز کمک خواهد نمود.

♦ **ایجاد احساس متفاوت و ویژه بودن در دانش‌آموزان مستعد**  
حمایت‌ها باید به نحوی برنامه‌ریزی شوند که دانش‌آموزان مستعد این تصور را نکنند که این حمایت‌ها به دلیل ویژه بودن آن‌هاست و وظیفه دیگران حمایت و توجه به آن‌ها می‌باشد. بلکه باید به نحوی مورد توجه قرار گیرند که این حمایت‌ها و توجهات در آن‌ها ایجاد مسئولیت نماید و آن‌ها خود را موظف بدانند که در ازای این توجه و حمایت فعالیت بیشتری کرده و خدمات بیشتری به جامعه ارائه دهند. در حقیقت باید این موضوع که این استعدادها خوب و قابلیت‌های بالا، امتیازاتی نیستند که بواسطه آن این افراد مستحق توجه بیشتر هستند، بلکه نعمتی است که بار مسئولیت آن‌ها را سنگین می‌کند، به آن‌ها القا و تفهیم شود. یکی از روش‌های بسیار خوب همان حمایت از فعالیت‌های خاص و تشویق فعالیت‌ها و دستاوردها بجای تشویق و توجه افراد بواسطه ویژگی ذاتی آن‌هاست.

#### نتیجه:

از آدم‌ها بُت نسازید، این خیانت است! هم به خودتان، هم به خودشان؛ خدایی می‌شوند که، خدایی کردن نمی‌دانند و شما در آخر می‌شوید، سر تا پا کافرِ خدای خود ساخته.

♦ **ارائه حمایت‌های مادی و معنوی به شکل خام و بدون برنامه‌ریزی**

حمایت‌های مادی و معنوی هر چند به عنوان انگیزه، در برخی موارد مفید هستند. اما ارائه این حمایت‌ها به صورت خام علاوه بر اینکه جنبه هدایت‌گری ندارد موجب افزایش توقعات خواهد شد. تبدیل این



حمایت‌ها به بسترهایی برای حمایت افراد مستعد، توانمند و علاقه‌مند انگیزه بیشتری ایجاد خواهد کرد و هم به فعالیت‌های آن‌ها جهت خواهد داد. به عنوان مثال به جای دادن جوایز مادی و مالی تبدیل آن‌ها به وسایل و قطعاتی که در فعالیت‌های نخبگانی دانش‌آموزی مورد استفاده قرار می‌گیرند و دادن اعتبار و مجوز استفاده از آن‌ها به عنوان جایزه بسیار مناسب‌تر خواهد بود. برخی معافیت‌ها از روال‌های معمول نیز مشوق‌های بسیار خوبی برای استعدادهای برتر دانش‌آموزی هستند. به عنوان مثال معافیت از حضور در چند جلسه از یک کلاس، شرکت در یک امتحان، حضور در یک برنامه رسمی مدرسه و امثال آن در ازای انجام فعالیت‌های نخبگانی داوطلبانه می‌تواند بسیار انگیزاننده و در عین حال هدایت‌کننده باشد.



فصل چهارم - سایر حلقه‌های زنجیره‌ی توسعه‌نخبگان



در نظام نخبگانی پس از شناسایی، هدایت، و حمایت و توانمندسازی مراحل دیگری نیز وجود دارد که عبارتند از: بکارگیری و استفاده، حفظ و نگهداشت، تکریم و الگوسازی. باتوجه به اینکه سن مدرسه سنینی نیست که دانش‌آموزان در آن به بازدهی کامل برسند و بیشتر تمرکز نظام نخبگانی کشور در این دوران بر شناسایی، هدایت، حمایت و توانمندسازی استعدادها برتر دانش‌آموزی است، گام‌های بعدی در این بازه زمانی کمتر مصداق پیدا می‌کند. البته در موارد استثنا، برای دانش‌آموزانی با استعدادها و توانمندی‌های خاص ممکن است بعضی از مراحل فوق مورد نیاز باشد. در ادامه نکاتی در خصوص این موارد آمده است:

- ◆ بهره‌برداری از توانمندی‌های دانش‌آموزان مستعد
- ◆ تلاش برای تقویت دلبستگی دانش‌آموزان به کشور
- ◆ چگونگی تکریم و الگوسازی در دوران دانش‌آموزی

#### ◆ بهره‌برداری از توانمندی‌های دانش‌آموزان مستعد

بهره‌برداری از توانمندی‌ها و استعدادهای دانش‌آموزان مستعد و

توانمند در دوران تحصیل در مدرسه چندان موضوعیت ندارد و اغلب مسئولیت‌ها و فعالیت‌هایی که برای آن‌ها تعریف یا به آن‌ها محول می‌شود حکم رشددهنده و توانمندساز را برای خود آن‌ها دارد و هدف از آن‌ها کمتر بهره‌گرفتن جامعه از آن است. تنها در برخی از موارد خاص ممکن است بتوان از این استعدادها و توانمندی‌ها برای استفاده جامعه بهره برد. یکی از مواردی که عمومیت بیشتری دارد استفاده از دانش‌آموزان مستعد، توانمند و موفق در تدریس و ارائه برخی مطالب و مباحث و انتقال تجارب و مهارت‌هاست. به عنوان مثال دانش‌آموزانی که در یک مسابقه رباتیک موفق بوده‌اند می‌توانند نقش مربی برای گروه‌های دانش‌آموزی دیگر را ایفاء کنند.

در برخی موارد که استعدادهای خاص هنری و قرآنی و فرهنگی و ادبی در دانش‌آموزی وجود داشته باشد می‌توان از توانمندی‌ها و استعدادهای او در اجتماعات بزرگ‌تر از مدرسه استفاده نمود. قاریان ملی و بین‌المللی، کودکان و نوجوانان هنرمند و فعالان دانش‌آموزی در حوزه فرهنگی می‌توانند تأثیرات مثبتی در جامعه پیرامون و حتی در کشور داشته باشند و ای بسا تأثیر فعالیت‌های آن‌ها از بزرگسالان بیشتر باشد.

### ◆ تلاش برای تقویت دلبستگی دانش‌آموزان به کشور

هر چند خروج استعدادهای برتر و نخبگان از کشور کمتر در دوران دانش‌آموزی صورت می‌گیرد، اما بسیاری از زمینه‌های خروج آن‌ها در همین دوران فراهم می‌شود. مسئولان مدرسه، معلمان و مربیان استعدادهای برتر دانش‌آموزی باید در جهت تحکیم دلبستگی این دانش‌آموزان به کشور و رفع عوامل دفعی موجود هوشمندانه اقدام نمایند. این امر خصوصاً در مورد دانش‌آموزانی با استعدادهای ویژه و خاص که موفقیت‌هایی را نیز در دوران دانش‌آموزی کسب کرده‌اند اهمیت دو چندان می‌یابد.

در این خصوص تذکر مکرر منابعی که در کشور صرف رشد و ارتقای این افراد شده و دینی که آن‌ها نسبت به این کشور دارند، وظایف نخبگان نسبت به جامعه ایرانی، نیاز کشور به این افراد برای حل مسائل و مشکلات، تأثیر افراد نخبه‌ای که با ماندن در کشور یا بازگشت به ایران منشأ تأثیرات فراوانی بوده‌اند و مواردی از این دست در دوران مدرسه بسیار لازم است. ضمناً توجه دادن این دانش‌آموزان به نقش تحولی که می‌توانند در کشور داشته باشند، در عوض نقش ابزاری آن‌ها در خارج از کشور می‌تواند در ساختار ذهنی و چارچوب فکری آن‌ها در این موضوع مؤثر باشد.

توجه دادن خانواده‌های این دانش‌آموزان در خصوص این مورد که راه پیشرفت فقط در رفتن به خارج از کشور نیست و تبیین زمینه‌های رشد در کشور نیز بسیار ضروری است چرا که بسیاری از خانواده‌های این دانش‌آموزان به دلیل اینکه راه پیشرفت فرزندان‌شان را رفتن به خارج از کشور می‌دانند، مشوق آن‌ها در این موضوع هستند. تبیین مطلوبیت‌ها و برتری‌های زندگی در کشور خصوصاً برتری‌های غیرمادی در مقابل برتری‌ها و مطلوبیت‌های مادی زندگی در غرب و مقایسه این دو با هم از نظر ارزش‌های ذاتی می‌تواند بسترهای مناسبی برای تصمیم‌گیری این دانش‌آموزان فراهم آورد. دعوت از افراد موفقی که از خارج از کشور بازگشته‌اند و صحبت آن‌ها برای دانش‌آموزان مستعد نیز عامل مفیدی برای هدایت ذهنی دانش‌آموزان مستعد خواهد بود.

نکته حائز اهمیت این است که، خارج شدن از چرخه خدمت در کشور فقط به خروج فیزیکی از کشور و رفتن به کشورهای خارجی محدود نمی‌شود بلکه ممکن است فردی داخل کشور باشد اما در راستای اهداف کشور و توسعه آن فعالیت نکند یا حتی فعالیت‌های او به ضرر کشور باشد. لذا این موضوع نیز باید در دوران دانش‌آموزی به نحوی مناسب برای استعدادهای برتر تبیین و تشریح شود. دوران مدرسه خصوصاً ابتدایی مهم‌ترین زمان برای شکل‌گیری ساختارهای

شخصیتی و چارچوب‌های ذهنی است که اگر در این دوره ساختارها و چارچوب‌های مناسبی در دانش‌آموز شکل بگیرد مبنای فعالیت و بازدهی مناسب او در آینده خواهد بود.

سند راهبردی کشور در امور نخبگان <هدف راهبردی ۶:

تبیین و تنظیم مسئولیت‌ها و حقوق متقابل اجتماع نخبگانی و جامعه و افزایش حس دلبستگی ملی آنان در چارچوب گفتمان نظام اسلامی

### ◆ چگونگی تکریم و الگوسازی در دوران دانش‌آموزی

تکریم و الگوسازی از دیگر مراحل زنجیره توسعه ظرفیت‌های جامعه نخبگانی کشور است که باز هم کمتر در دوران دانش‌آموزی مصداق پیدا می‌کند. تکریم در دوران دانش‌آموزی باید متوجه علم، علم‌آموزی و فعالیت‌های نخبگانی باشد و به جای تکریم افراد فعالیت‌های آنها مورد توجه و تکریم قرار بگیرد. تکریم زود هنگام افراد ممکن است آفت‌ها و آسیب‌هایی را هم برای خود آنها و هم برای هم سن و سال‌های آنها در برداشته باشد.

در مورد الگوسازی نیز برخی دانش‌آموزان موفق خاص می‌توانند به عنوان الگوهای کوتاه‌مدت به دانش‌آموزان معرفی شود. برگزیدگان مسابقات و رقابت‌های معتبر، دانش‌آموزانی که دستاوردهای نخبگانی ویژه‌ای داشته‌اند و استعداد‌های برتر فرهنگی و هنری که آثار فاخری در دوران دانش‌آموزی تولید کرده‌اند، می‌توانند الگوهای مناسبی برای دانش‌آموزان مستعد باشند. در این فرآیند باید دقت شود که الگوها یک بعدی نبوده و از جهات مختلف الگوهای را به دانش‌آموزان معرفی کرد تا استعداد‌های مختلف در زمینه‌های گوناگون قابلیت الگوگیری از آنها را داشته باشند و این احساس در آنها بوجود بیاید که با استعداد و توانمندی آنها نیز می‌توان به موفقیت‌های بزرگ دست یافت. به عنوان مثال تمرکز بر رتبه‌های برتر کنکور به تنهایی



می‌تواند افراد را فقط به این جهت سوق دهد یا دعوت از نفرات برتر المپیادها دانش‌آموزان را به سوی تلاش برای المپیاد هدایت کند. عدم معرفی الگوهای در سایر زمینه‌ها می‌تواند برای طیف زیادی که نمی‌توانند در این زمینه موفق باشند و در سایر زمینه‌ها استعداد دارند ایجاد سرخوردگی و دل‌زدگی نماید.

سند راهبردی کشور در امور نخبگان <راهبرد کلان ۵>  
راهبرد ملی ۱ <اقدام ملی ۴>

تکریم نخبگان و الگوسازی از آنان برای صاحبان استعدادها برتر از طریق ترویج رموز موفقیت و زمینه‌سازی برای هدایت گروه‌ها و فعالیت‌های نخبگانی از سوی آنان، با تأکید بر امکان‌پذیری انجام فعالیت‌ها با امکانات موجود

مسئله‌ی [دیگر] بزرگداشت نخبگان و تکریم نخبگان است. در این زمینه در واقع رسانه‌های ما و به‌خصوص رسانه‌ی ملی و صدا و سیما مخاطبند؛ خب شما ملاحظه کنید، در تبلیغاتی که انجام می‌گیرد هنرپیشه‌ها و هنرپیشه‌های خارجی و اسم‌های گوناگون تبلیغ و ترویج می‌شوند. مثلاً مسابقه می‌گذارند توی تلویزیون و سؤال می‌کنند اسم قهرمان اول فلان فیلم چی بود... یا مثلاً ورزش... اما حرف من این است که چرا ما باید یک نخبه علمی را کمتر از یک نخبه ورزشی بها بدهیم؟

مقام معظم رهبری

دیدار نخبگان جوان دانشگاهی \_ ۱۳۸۷/۶/۵